

den samen uiteindelijk zo invloedrijk dat de kerk ze opnam in de canon. Andere brieven, zoals die van Jacobus, Petrus en Johannes, hadden zo'n paulinisch karakter, dat ze dezelfde weg gingen.

Maar er zijn dus meer verhalen. Verhalen die onduidelijkheden uit het Nieuwe Testament ophelderen, verhalen die een aanvulling geven, en verhalen van minderheidsgroepen waarin de betekenis van Jezus op een eigen wijze werd beleefd, bijvoorbeeld kleine religieuze gemeenschappen, vrouwen en arbeiders.

"Apocriefe evangeliën zoals dat van Pilatus en dat van Jacobus zijn toevoegingen aan nieuwtestamentische verhalen over de geboorte en dood van Jezus. Onduidelijkheden worden opgehelderd en gedachten over Jezus verder uitgewerkt. Deze teksten berusten zuiver op fictie. Ze benadrukken bijvoorbeeld de maagdelijke geboorte van Jezus en verdedigen de stelling dat Jezus door de joden zou zijn gedood. De gedachte dat Jezus door de Romeinen is vermoord kon men namelijk niet combineren met het feit dat men wel een wit voetje bij de Romeinen wilde houden. En dus schreef men een verhaal waaruit bleek dat Pilatus eigenlijk een ontzettend aardige vent was en dat het allemaal door toedoen van de joden is gebeurd."

Openbaringen

Een voorbeeld van een aanvulling is de apocriefe *Brief aan Laodicea* op naam van Paulus. "Die brief wordt genoemd in de Brief aan de Kolossenzen, maar was verder niet bekend. Een reden dus om die maar te gaan schrijven. Het is een soort lappendeken van uitspraken van Jezus, verzameld uit weer andere geschriften. Een andere aanvulling is het verhaal naar aanleiding van de verheerlijking op de berg, wanneer Jezus Elia en Mozes ontmoet. Die twee komen rechtstreeks uit de hemel en onthullen dus hoe iemand die daar vertoeft er uit ziet. In de *Openbaring van Petrus* wordt dat uitgebreid uit de doeken gedaan. Daarnaast waren, zoals gezegd, in het paulinische christendom ooggetuigen erg belangrijk. Vandaar dat er verhalen ontstonden over de apostelen, zoals over Petrus, Paulus, Johannes, Thomas en Andreas."

Verder zijn er geschriften uit de kringen van hellenistische joden, die belangstelling voor Jezus hadden omdat ze in het algemeen op zoek waren naar wijsheid die verder ging dan de openbaring van de Thora. En er zijn teksten van gnostici, die uitgingen van openbaringen vanuit een andere wereld dan de onze. Jezus past in hun ideeën maar, zegt Klijn, "dat ligt voor de hand, want ze betrokken iedereen in hun verhaal, bijvoorbeeld ook Zarathoestra". De evangeliën die door de joodse christenen in het Hebreeuws of Aramees zijn geschreven, zijn verloren gegaan en alleen nog maar bekend uit citaten bij oud-

▲ Het geloofsleven van vrouwen is onder meer onder woorden gebracht in het evangelie van Maria Magdalena. Hier een eigentijdse vertolking van Maria Magdalena in de film 'The Last Temptation of Christ'.

dalena en vooral ook in de prachtige handelingen van Tekla en Paulus."

Verschillende benaderingen

Wat is nu de waarde van al deze buitenbijbelse geschriften? "Ze zijn niet beter of slechter dan het Nieuwe Testament zelf. Beide soorten geschriften vertellen iets over Jezus, maar ze zijn ontstaan vanuit verschillende benaderingen. Ik keur af wat Jacob Slavenburg doet. Hij speelt de bijbelse evangeliën uit tegen het *Evangelie van Thomas*; hij doet net alsof dat het enige en het ware is. Dan doe je hetzelfde als wat de kerk eens gedaan heeft door zich aan één uitlegging van Jezus vast te klampen. Maar het is zeker de moeite waard om over de rand van het Nieuwe Testament heen te kijken, omdat je dan teksten tegen-

Dus schreef men een verhaal waaruit bleek dat Pilatus eigenlijk een ontzettend aardige vent was

christelijke schrijvers als Hieronymus. Hetzelfde geldt voor de in het Koptisch geschreven gnostische evangeliën. Verder zijn enkele daarvan bewaard gebleven door archeologische vondsten.

Jezus heeft verschillende groepen mensen in het bijzonder aangesproken. "Onder anderen vrouwen, wat in het Nieuwe Testament goed te zien is. Zij waren het die aan christenen in haar huisgezin onderdak verschafte. Haar geloofsleven is onder woorden gebracht in bijvoorbeeld het evangelie van Maria Mag-

komt die vanuit een ander gezichtspunt geschreven zijn. Het vrouwelijke element van het goddelijke wezen zul je bijvoorbeeld niet in het Nieuwe Testament vinden, maar wel in deze apocriefen. Zelf kan ik me niet altijd vinden in passages waarin Paulus - overigens geheel in overeenstemming met de toenmaals gangbare opvattingen - spreekt over het huwelijk of de verhouding van mannen en vrouwen, of de dood van Jezus benadert vanuit gedachten ontleend aan de offercultus. Vanuit de apocriefen kun je deze ideeën wat relativeren."